

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Центральноукраїнський державний університет
імені Володимира Винниченка

MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF UKRAINE
Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State University

НАУКОВІ ЗАПИСКИ ACADEMIC NOTES

Серія:
Педагогічні науки

Series:
Pedagogical Sciences

Випуск 214 (2024)
Edition 214 (2024)

Кропивницький – 2024
Kropyvnytskyi – 2024

УДК 378
Н 34

DOI випуску: 10.36550/2415-7988-2024-1-214

Н 34 Наукові записки. Серія: Педагогічні науки. Кропивницький: Центральноукраїнський державний університет імені Володимира Винниченка, 2024. Випуск 214. 406 с.

ISBN 978-7406-57-8

ISSN 2415-7988 (Print)

ISSN 2521-1919 (Online)

ICV 2020 = 77.92

Рецензенти: **Олексюк О. М.,** доктор педагогічних наук, професор.
Кучай О. В., доктор педагогічних наук, професор.

«Наукові записки. Серія: Педагогічні науки» включено до Переліку наукових фахових видань України категорії «Б» (галузь знань: 01 Освіта/Педагогіка), згідно з Наказом Міністерства освіти і науки України № 886 від 02.07.2020.

Збірник зареєстровано в міжнародних наукометричних базах **Index Copernicus, Google Scholar, Academic Journals, Research Bible, WorldCat**, публікаціям присвоюється ідентифікатор цифрового об'єкта DOI.

Редколегія:

Головний редактор:

Філоненко О. В. – доктор педагогічних наук, професор Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка

Члени редакційної колегії:

Галета Я. В. – доктор педагогічних наук, професор Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка

Габелко О. М. – кандидат педагогічних наук, доцент Центральноукраїнського університету імені Володимира Винниченка

Давидович Н. – професор, університетський центр Самарія, Аріель, Ізраїль

Довга Т. Я. – доктор педагогічних наук, професор Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка

Жатан Є. – професор Гданського університету, Польща

Клім-Клімашевська А. – доктор педагогічних наук, професор Природничо-гуманітарного університету в Сєдльцах, Республіка Польща

Костікова І. І. – доктор педагогічних наук, професор Харківського національного педагогічного університету ім. Г. С. Сковороди

Лещенко Г. А. – доктор педагогічних наук, професор Льотної академії Національного авіаційного університету

Окольніча Т. В. – доктор педагогічних наук, професор Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка

Остєнда О. – професор технологічного університету, Катовіце, Польща

Радул О. С. – доктор педагогічних наук, професор Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка

Растрюгіна А. М. – доктор педагогічних наук, професор Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка

Рацул О. А. – доктор педагогічних наук, професор Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка

Рябовол Л. Т. – доктор педагогічних наук, професор Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка

Савченко Н. С. – доктор педагогічних наук, професор Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка

Савченко Л. О. – доктор педагогічних наук, професор Криворізького державного педагогічного університету

Садовий М. І. – доктор педагогічних наук, професор Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка

Друкуються за рішенням вченої ради Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка (протокол № 12 від 30.05.2024)

Стаття подано в авторській редакції

© Центральноукраїнський державний університет імені Володимира Винниченка, 2024

UDK 378
A 34

DOI issue: 10.36550/2415-7988-2024-1-214

A 34 **Academic notes.** Series: Pedagogical Sciences. Kropyvnytskyi: Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State University, 2024. Edition 214. 406 p.

ISBN 978-7406-57-8
ISSN 2415-7988 (Print)
ISSN 2521-1919 (Online)
ICV 2020 = 77.92

Reviewers: Oleksyuk O. M., Doctor of Pedagogical Sciences, Professor.
Kuchai O. V., Doctor of Pedagogical Sciences, Professor.

«Academic Notes. Series: Pedagogical Sciences» is included into the List of Scientific Professional Publications of Ukraine, **category «B»** (field of knowledge: Education / Pedagogy), Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine № 886 of 02.07.2020.

The collection is registered in the international catalogues of periodicals and database Index Copernicus, Google Scholar, Academic Journals, Research Bible, WorldCat, publications are assigned a DOI digital object ID.

Editorial Board:

Academic editor:

Filonenko O. V. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor. Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State University

Editorial Board:

Haleta Y. V. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor. Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State University

Habelko O. M. – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian

Davidovitch N. – Professor, Ariel University Center of Samaria, Israel

Dovha T. Y. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor. Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State University

Szatan E. – Professor University of Gdansk, Poland

Klim-Klimashevskaya A. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor of Natural-humanitarian University of Siedlce, Republic of Poland

Kostikova I. I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Kharkiv National Pedagogical University named after G. S. Skovoroda

Leshchenko H. A. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Flight Academy of the National Aviation University

Okolnycha T. V. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor. Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State University

Ostenda O. – Professor of University of Technology, Katowice

Radul O. S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor. Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State University

Rastrygina A. M. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor. Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State University

Ratsul O. A. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor. Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State University

Ryabovol L. T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor. Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State University

Savchenko N. S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor. Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State University

Savchenko L. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Kryvyi Rih State Pedagogical University

Sadovyi M. I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor. Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State University

Published by the resolution of the Academic Council of the
Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State University (Protocol № 12 from 30.05.2024)

© Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian
State University, 2024

ЛАВРИШ Ірина Михайлівна КУЛЬТУРОТВОРЧІ АСПЕКТИ МІСТЕЦТВА УКРАЇНСЬКИХ ХУДОЖНИКІВ-МОДЕРНІСТІВ В КОНТЕКСТІ ЕКОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ І ВІХОВАННЯ ПІДЛІТКОВОЇ АУДИТОРІЇ.....	221
ЛІПТВИН Андрій Володимирович, ЧЕЧУЇ Олександр Вікторович, МАТЮХ Юрій Володимирович ФОРМУВАННЯ ТЕХНІЧНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ У КУРСАНТІВ ВИЩИХ ВІЙСЬКОВИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ.....	226
ЛІБАК Наталка Андріївна МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРИ.....	231
ЛІПАТОВА Марина Валентинівна, ЩЕРБІНА Світлана Володимирівна ВІРТУАЛЬНА ЕКСКУРСІЯ ЯК ІННОВАЦІЙНА ФОРМА НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ НА ДОВУЗІВСЬКОМУ ЕТАПІ.....	236
ЛЯШЕНКО Ольга Дмитрівна, ГАРКУША Людмила Іванівна СПЕЦИФІКА ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВІКЛАДАЧА СПЕЦІАЛЬНОГО ФОРТЕПІАНО У КЛАСИЧНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ.....	240
ЛЯШЕНКО Ростислав Олександрович, БАБЕНКО Тетяна Василівна ПРОЄКТНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ЗАСІБ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ В ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ.....	244
ЛЯЩЕНКО Ірина Сергіївна ФОРМУВАННЯ СЕМІОТІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МІСТЕЦТВА В КОНТЕКСТІ КУЛЬТУРОЛОГІЧНОГО ТА АКСІОЛОГІЧНОГО ПІДХОДІВ.....	249
МАР'СНКО Маія Володимирівна ДОБІР СЕРВІСІВ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ДЛЯ ВИКОРИСТАННЯ У НАВЧАННІ ПРИРОДНИЧО- МАТЕМАТИЧНИХ ПРЕДМЕТІВ У ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ.....	256
МЕЛЬНИКОВА Катерина Вікторівна, САВЧЕНКО Анастасія Сергіївна РОЗРОБКА ЕФЕКТИВНОЇ МЕТОДИКИ ВІКЛАДАННЯ ДІЗАЙНУ ОДЯГУ ДЛЯ УЧНІВ 10-11 КЛАСІВ.....	261
МОЛНАР Кристина Андріївна ПРОЦЕС ІНТЕГРАЦІЇ РОМСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОСТІ У НАВЧАЛЬНІ ЗАКЛАДИ.....	269
МОЛНАР-ЧАТЛОШ Андрея Олександрівна МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ.....	272
ПАВЛЮК Юлія Миколаївна ДІАГНОСТИЧНІ МЕТОДИКИ ФОРМУВАННЯ ТЕХНОЛОГІЧНО-КОРЕКЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У СТУДЕНТІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ.....	276
ПАЙКУШ Маріанна Андріївна, ГАВРИЛЮК Маріанна Василівна, КОВАЧ Антілю Іштванович МОЖЛИВОСТІ КІБЕРНЕТІЧНОГО ПІДХОДУ ДО ВИВЧЕННЯ ОСНОВ БІОМЕХАНІКИ У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНЬОГО ЛІКАРЯ.....	281
ПІСКАЧ Ольга Дмитрівна ЕФЕКТИВНІ МЕТОДИ І ПРИЙОМИ НАВЧАННЯ ФОНЕТИКИ І ФОНОЛОГІЇ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ У ВИЩІЙ ШКОЛІ.....	286
РАДЮК Інна Володимирівна СТРУКТУРА ТА ЗДІЙСНЕННЯ МОНИТОРІНГУ ЯКОСТІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ УНІВЕРСИТЕТУ.....	292
ДЯЧІК Наталія Юріївна ПРИНЦИПИ ФОРМУВАННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ: ІНТЕГРАТИВНИЙ ПІДХІД.....	295
РАЗВODOVA Марина Валеріївна ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ СТАНОВЛЕННЯ ТА ФОРМУВАННЯ ТАНЦЮВАЛЬНОЇ АРТ-ТЕРАПІЇ.....	300
РАСТРУБА Тетяна Віталіївна ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ФАХОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МАЙБУТНІХ ХОРМЕЙСТЕРІВ ЗАСОБАМИ ТЕХНОЛОГІЇ ПАРТИСИПАЦІЇ.....	304
СИВОКОНЬ Юрій Михайлович, ПЕЧЕНЕНКО Максим Валерійович РОЗВИТОК АРТИСТИСТИЧНИХ ВМІНЬ ТА НАВИЧОК МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ В ГАЛУЗІ ХОРЕОГРАФІЧНОГО МІСТЕЦТВА.....	310
СОРОУШНІСЬКА Тетяна Адамівна, СПІБ'ЮК Оксана Миколаївна ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА СУЧАСНОГО ВЧИТЕЛЯ ДО ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ТА ГРОМАДЯНСЬКОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ В ЗАКЛАДІ ВИЩОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ.....	316

УДК 378.4:[785.071.4:780.616.432]

DOI: 10.36550/2415-7988-2024-1-214-240-244

ЛЯШЕНКО Ольга Дмитрівна –

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри інструментально-виконавської майстерності Київського столичного університету імені Бориса Грінченка
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5840-8178>
e-mail: o.liashenko@kubg.edu.ua

ГАРКУША Людмила Іванівна –

старший викладач кафедри інструментально-виконавської майстерності Київського столичного університету імені Бориса Грінченка
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7078-7994>
e-mail: l.harkusha@kubg.edu.ua

СПЕЦИФІКА ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВИКЛАДАЧА СПЕЦІАЛЬНОГО ФОРТЕПІАНО У КЛАСИЧНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ

В статті аналізується науково-методичний і практичний досвід викладання фортепіано у закладах вищої освіти. Звертається увага на дослідження різних науковців, які висвітлюють окремі аспекти фортепіанного навчання студентів у системі університетської освіти. На основі здійсненого аналізу автори визначають методологію дослідження, що базується на: а) наукових концепціях про діяльність, діяльнісний та індивідуальний підходи в організації освітнього процесу; б) комплексному застосуванні методів педагогічного спостереження, аналізу, систематизації, узагальнення, конкретизації.

Розкривається специфіка професійної діяльності викладача спеціального фортепіано в системі університетської освіти. Визначаються основні компоненти професійної діяльності викладача-інструменталіста спеціального фортепіано в університеті: 1.) мета і завдання роботи викладача у фортепіанному класі; 2) предмет діяльності; 3) умови діяльності викладача фортепіанного класу; 4) суб'єкти освітньої діяльності; 5) об'єкти освітньої діяльності викладача і студента; 6) засоби діяльності викладача; 7) результат спільної діяльності викладача і студента.

Розглядається діяльнісний підхід, що передбачає ознайомлення студентів із класичними та сучасними підходами до інструментального виконавства, акустичними та цифровими музичними інструментами, різноманітними ансамблевими формами в контексті їх становлення та розвитку, інформаційно-комунікаційними технологіями в галузі фортепіанного виконавства. Звертається увага і на практичний аспект професійної діяльності викладача фортепіано, який за своєю сутністю є художньо-творчим. Художньо-творча діяльність викладача без сумніву пов'язана з музичним виконавством, але має свої відмінності зумовлені рівнем сформованості особистісних якостей і творчих умінь музиканта-виконавця, а також специфічними особливостями музично-творчої діяльності. Тому значна частка інструментально-виконавських дисциплін у навчальному плані підготовки студентів фортепіанної спеціалізації (спеціальний інструмент, фортепіанний дуєт, інструментальний ансамбль, концертмейстерський клас) мають практично-діялісне спрямування, а їх викладання ґрунтується на педагогічному таланті, методичній компетенції, і виконавській творчості викладача та його здатності виховувати такі ж якості у студентів свого класу.

Сформульована дефініція ключового поняття цього дослідження.

Ключові слова: студент, фортепіано, викладач-інструменталіст, індивідуальні заняття, професійна діяльність, класичний університет.

LIASHENKO Olha Dmytrivna –

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Instrumental and Performance Skills of the Art Institute and Choreography, named after Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5840-8178>
e-mail: o.liashenko@kubg.edu.ua

HARKUSHA Liudmyla Ivanivna –

is a Senior Lecturer at the Department of Instrumental and Performance Skills of the Art Institute and Choreography, named after Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7078-7994>
e-mail: l.harkusha@kubg.edu.ua

SPECIFICITY OF THE PROFESSIONAL ACTIVITY OF A SPECIAL PIANO TEACHER AT A CLASSICAL UNIVERSITY

In the article scientifically-methodical and practical experience of teaching of piano is analysed in establishments of higher education. Attention applies on researches of different scientists, that light up the separate aspects of piano studies of students in the system of university education. On the basis of realizable analysis authors determine methodology of research that is based on: a) scientific conceptions about activity, active and individual approaches in organization of educational process; б) complex application of methods of pedagogical supervision, analysis, systematization, generalization, concretization.

The specifics of the professional activity of a special piano teacher in the system of university education are revealed. The main components of the professional activity of a teacher-instrumentalist of a special piano at the university are determined: 1.) the purpose and tasks of the teacher's work in the piano class; 2) the subject of activity; 3) the conditions of activity of the teacher of the piano

class; 4) subjects of educational activity; 5) the object of educational activity of the teacher and the student; 6) the means of activity of the teacher; 7) the result of the joint activity of the teacher and the student.

An activity approach is considered, which involves familiarizing students with classical and modern approaches to instrumental performance, acoustic and digital musical instruments, various ensemble forms in the context of their formation and development, information and communication technologies in the field of piano performance. Attention is also drawn to the practical aspect of the piano teacher's professional activity, which is artistically creative in its essence. The artistic and creative activity of the teacher is undoubtedly related to musical performance, but it has its differences due to the level of formation of personal qualities and creative skills of the musician-performer, as well as specific features of musical and creative activity. Therefore, a significant part of the instrumental and performance disciplines in the curriculum of students of piano specialization (special instrument, piano duet, instrumental ensemble, concertmaster class) have a practical and activity orientation, and their teaching is based on the pedagogical talent, methodological competence, and performing creativity of the teacher and his ability to bring up the same qualities in the students of their class.

The definition of the key concept of this research is formulated.

Key words: student, piano, instructor-instrumentalist, individual classes, professional activity, classical university.

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Становлення сучасної фортепіанної школи в Україні обумовлене новітніми тенденціями розвитку музичного мистецтва, сучасною естетикою інструментального виконавства та модернізацією системи професійної підготовки студентів-піаністів у закладах вищої освіти – музичних академіях, консерваторіях, класичних і педагогічних університетах.

Саме тому, проблема розробки системи професійної діяльності викладача спеціального інструмента (фортепіано) є актуальною і, у свою чергу, потребує наукового обґрунтування специфіки роботи цього фахівця у класичному університеті.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вітчизняними науковцями вже досліджено окремі аспекти фортепіанного навчання студентів у системі університетської освіти: розроблено методику навчання гри на фортепіано (Т. Воробкевич [3]); проаналізовано методи підготовки студентів до публічного виступу у процесі фортепіанного навчання (Н. Гризоглазова [4], І. Мозгальова [7]); висвітлено методичні основи розвитку музично-виконавського мислення студентів у процесі фортепіанної підготовки (О. Бурська [1]); запропоновано новітні підходи до програмного і методичного забезпечення освітнього процесу у фортепіанному класі університету (О. Шрамко [12]) та інші.

Проте сутність і особливості професійної діяльності викладача-піаніста в сучасному університеті залишаються малодослідженими, що й визначило мету і завдання нашого наукового пошуку.

Мета статті – сформулювати дефініцію та охарактеризувати специфіку професійної діяльності викладача спеціального фортепіано у класичному університеті.

Досягнення поставленої мети передбачає виконання таких **завдань**: 1) аналіз науково-методичного і практичного досвіду викладання фортепіано у закладах вищої освіти; 2) виявлення специфічних особливостей роботи викладача у фортепіанному класі університету; 3) визначення основних компонентів професійної діяльності, а також чинників, які забезпечують її ефективність.

Методологічну основу дослідження складають: а) наукові концепції про діяльність, діяльнісний та індивідуальний підходи в організації освітнього процесу; б) комплексне застосування

методів педагогічного спостереження, аналізу, систематизації, узагальнення, конкретизації.

Виклад основного матеріалу дослідження. Організація освітнього процесу у класі спеціального інструмента (фортепіано) в університеті зумовлена традиціями вітчизняної фортепіанної педагогіки і виконавства, а також ґрунтується на компетентнісних засадах, принципах систематичності, послідовності, доступності, педагогічної доцільності та художньої цінності навчального репертуару.

Дослідження специфіки професійної діяльності викладача спеціального фортепіано в системі університетської освіти передбачає, насамперед, визначення особливостей, які є характерними для роботи викладача університету у фортепіанному класі. Вони полягають у тому, що студенти, які здобувають кваліфікацію бакалавра музичного мистецтва зі спеціалізації 025.00.03 «Інструментальне виконавство (фортепіано)», мають різний рівень доуніверситетської музичної освіти. Частина студентів до вступу у виш отримали повну загальну середню освіту та початкову мистецьку освіту в музичних школах або школах мистецтв. Значна кількість студентів мають підготовку в обсязі освітньої програми молодшого спеціаліста (або молодшого бакалавра) зі спеціальності 025 «Музичне мистецтво», закінчивши музичні училища, коледжі культури, музично-педагогічні відділення педагогічних коледжів тощо.

Тому організація освітнього процесу у фортепіанному класі університету потребує від викладача:

а) диференціації методів навчання студентів з різними природними задатками, музичними здібностями й виконавськими уміннями;

б) педагогічно доцільного формування навчального репертуару кожного студента з поступовим ускладненням освітніх завдань;

в) планування етапів творчого розвитку студента-піаніста відповідно до вимог освітньо-професійної програми;

г) систематичного залучення студентів класу до активної концертно-виконавської діяльності з метою їх фахового самовдосконалення та набуття сценічного досвіду.

Саме в активній концертній діяльності формуються фахово необхідні якості піаніста-виконавця (психоемоційна стабільність, воля, виконавська надійність, сценічна культура),

удосконалюється музично-виконавська майстерність, яку М. Давидов визначає як «вільне володіння музичним інструментом, а також володіння собою, забезпечуючи інтонаційно-осмислене, інтерпретоване, одухотворене, емоційно-яскраве артистичне втілення музичного твору в реальному звучанні під час естрадного виступу» [5].

Відтак, робота викладача і студента у фортепіанному класі повинна мати діяльну основу. Науковці розглядають діяльність як операцію, яка має певну мету і визначає її характер, наступний процес і результат. Залежно від індивідуальної мети, яка функціонально виявляється у виборі форм і засобів діяльності, визначають і її предметність, тісно пов'язану з осмисленням як суб'єктивним початком діяльності [6, с. 31].

Відповідно до цих тез ми визначили основні компоненти професійної діяльності викладача спеціального фортепіано в університеті:

1) мета і завдання роботи викладача у фортепіанному класі – практична індивідуальна підготовка студента-піаніста до концертно-виконавської та педагогічної діяльності;

2) предмет діяльності – навчання, виховання й розвиток студента засобами фортепіанного виконавства;

3) умови діяльності викладача фортепіанного класу – визначаються вимогами щодо організації навчального процесу в університеті (інституті, факультеті), напрямом роботи кафедри, специфікою індивідуального аудиторного навчання студентів в інструментальних класах, вимогами щодо організації освітньої діяльності студентів-інструменталістів;

4) суб'єкти освітньої діяльності – студент (зі своїми індивідуально-психологічними особливостями, здібностями, рівнем інструментально-виконавської підготовки, художньо-естетичними потребами) і викладач (компетентний фахівець, що має відповідні особистісні якості, професійно-педагогічні знання, творчі здібності, володіє методикою викладання фортепіано у вищій школі, має досвід концертно-виконавської діяльності та власний виконавський стиль);

5) об'єкт освітньої діяльності викладача і студента – твори навчальної програми (поліфонічні твори, твори великої форми – фортепіанні концерти, сонати, сюїти, варіації, рондо тощо; різнохарактерні фортепіанні п'єси) та інструктивно-технічний матеріал (гами, вправи, етюди), засвоєння яких сприяє формуванню й розвитку інструментально-виконавських навичок та інтерпретаційних умінь студента-піаніста;

6) засоби діяльності викладача – педагогічна техніка (сукупність раціональних педагогічних методів і прийомів навчання гри на фортепіано), виконавська майстерність (досконале володіння інструментом), комунікативні уміння (вербальні і невербальні) тощо.

7) результат спільної діяльності викладача і студента – сформованість індивідуального виконавського стилю студента, вільне володіння

інструментом, знання різножанрового фортепіанного репертуару, готовність студента до концертного виконання навчальної програми.

Професійна діяльність викладача фортепіано здійснюється у певних напрямках і має свої особливості. Розглянемо погляди науковців і педагогів-практиків щодо цього.

Діяльнісний підхід в освіті розглядають як сукупність окремих освітніх технологій або методичних прийомів, як методологічний базис, на якому будують різні системи навчання з конкретними технологіями й методиками. Діяльнісний підхід є альтернативним методу пасивного засвоєння знань, а його реалізація сприяє досягненню освітніх цілей, які втілюють потреби суспільства у підготовці висококваліфікованих і конкурентоспроможних кадрів у галузі музичного мистецтва. Саме тому освітньо-професійна програма зі спеціалізації «Інструментальне виконавство (фортепіано)» має прикладну спрямованість, а також передбачає ознайомлення студентів із класичними та сучасними підходами до інструментального виконавства, акустичними та цифровими музичними інструментами, різноманітними ансамблевими формами в контексті їх становлення та розвитку, інформаційно-комунікаційними технологіями в галузі фортепіанного виконавства [8, с. 6].

Практичний аспект професійної діяльності викладача фортепіано за своєю сутністю є художньо-творчим. Науковці зазначають, що важливими чинниками, які визначають успішність художньо-творчої діяльності, є наявність у суб'єкта, що її здійснює: природних задатків (природжених анатомо-фізіологічних передумов розвитку здібностей); спеціальних здібностей (індивідуально-психологічних особливостей особистості, які зумовлюють успішність діяльності та визначають відмінність в оволодінні необхідними для її здійснення знаннями, вміннями й навичками); таланту (сукупності здібностей, яка дозволяє отримати продукт діяльності, що відрізняється оригінальністю й новизною, високою досконалістю й суспільною значущістю); геніальності (високого ступеня розвитку таланту, що дозволяє здійснити принципові зрушення у певній сфері творчості) [9, с. 51].

Художньо-творча діяльність викладача без сумніву пов'язана з музичним виконавством. В свою чергу, музичне виконавство є повноцінним видом художньої творчості поряд із діяльністю композитора, але має свої відмінності, зумовлені рівнем сформованості особистісних якостей і творчих умінь музиканта-виконавця, а також специфічними особливостями музично-творчої діяльності, суспільною значущістю та цінністю цього виду мистецтва. Тому значна частка інструментально-виконавських дисциплін у навчальному плані підготовки студентів фортепіанної спеціалізації (спеціальний інструмент, фортепіанний дует, інструментальний ансамбль, концертмейстерський клас) мають практично-діяльнісне спрямування, а їх викладання ґрунтується на педагогічному таланті, методичній компетентності, і виконавській творчості викладача

та його здатності виховати такі ж якості у студентів свого класу.

Суттєвим фактором ефективності занять у фортепіанному класі є правильно налагоджена професійно-педагогічна комунікація викладача і студента. Вона також є важливою формою освітнього процесу у вищій школі. Н. Волкова визначає її як «особливий тип активного взаємообміну інформацією у професійній педагогічній діяльності» [2, с. 7].

Процес творчої взаємодії викладача і студента у фортепіанному класі передбачає вільне володіння як вербальними, так і невербальними засобами, методами і прийомами. До вербальних засобів і прийомів науковці відносять культуру мовлення, оперування спеціальною музичною термінологією, різноманітними словесними методами – розповідь, бесіда, аналіз, переконання тощо. До невербальних – гру, міміку, жести, візуальний контакт зі студентом, зовнішній вигляд та манеру поведінки педагога тощо. Комбінованими методами комунікації музичних педагогів є спів (або гра) з елементами диригування однією рукою, тактування з елементами вокалізації чи словесного пояснення, сольфеджування окремих партій у поєднанні із шумовими прийомами – плесканням, вистукуванням ритмічного рисунку тощо) [9, с. 29 – 30].

Творчий характер взаємодії викладача і студента у фортепіанному класі зумовлений особливостями музичного мистецтва. Музика є однією із найзагадковіших сфер людської діяльності. Як сукупність звуків-явищ музика створює художній образ світу, розкриває тасмичні особистості, організує духовне спілкування між людьми, відображає естетичний досвід людства. Як сукупність звуків-символів музика містить унікальну інформацію про усталені зв'язки і принципи будови глобального, соціального та індивідуального рівнів буття [10, с. 4]. Ця теза є важливою для забезпечення у фортепіанному класі творчої атмосфери, обстановки повної довіри між викладачем і студентом та ефективності їх спільної музично-творчої діяльності.

Погоджусь з думкою О. Третяк, яка зосереджує увагу на вивченні окремих аспектів розвитку компетентності педагогічного партнерства. Так, за твердженням дослідниці О. Третяк, партнерська взаємодія в закладі освіти є важливою у розвитку освітнього процесу і має вплив на особистісну модель комунікації між студентом і викладачем, на подолання авторитаризму з боку педагога у вихованні та навчанні, на спробу утвердити в навчанні принципи взаємодії, взаєморозуміння, підтримки, усвідомленої особистої відповідальності за його результати [11, с.156].

На основі узагальнення науково-методичного і практичного досвіду роботи у фортепіанному класі університету сформулюємо дефініцію ключового поняття нашого дослідження. *Професійну діяльність викладача спеціального фортепіано у класичному університеті* ми розуміємо як систему дій та різних компонентів діяльності, спрямованих на навчання, виховання й розвиток студентів

засобами фортепіанного виконавства, задля досягнення поставленої мети (розвитку музичних здібностей та інструментально-виконавських умінь студентів в умовах університетської освіти). Основою такої творчої діяльності є спільне художнє та педагогічне спілкування викладача і студента.

Висновки та перспективи подальших розвідок напряму. Проведене наукове дослідження дає підстави зробити висновки про те, що професійна діяльність викладача спеціального фортепіано в університеті є динамічним, багатоплановим, цілісним й складним процесом, що містить навчання і виховання інших особистостей засобами музичного мистецтва, який потребує: а) систематичного науково-педагогічного й виконавського самовдосконалення; б) захоплення своєю роботою; в) бажання передати свій досвід студентам, сформувати у них любов до музичного мистецтва та позитивну мотивацію до обраної професії.

Перспективи подальших розвідок спрямовано на детальний розгляд видів діяльності викладача-піаніста; етапів роботи над музичними творами; завдань викладача у підготовці студента до концертного виконання музичного твору та розробку методичної системи професійної діяльності викладача-піаніста.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Бурська О. П. Методичні основи розвитку музично-виконавського мислення студентів у процесі фортепіанної підготовки : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02. Київ, 2005. 20 с.
2. Волкова Н. П. Професійно-педагогічна комунікація : навчальний посібник. Київ : ВЦ «Академія», 2006. 256 с.
3. Воробкевич Т. П. Методика викладання гри на фортепіано. Львів : Логос, 2001. 223 с.
4. Гризоголазова Т. І. Педагогічні аспекти підготовки майбутніх учителів музики до публічного виступу у процесі фортепіанного навчання. *Науковий часопис. Серія 14: Теорія і методика мистецької освіти*. Вип. 18 (23). Ч. I. Київ : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2015. С. 178–182.
5. Давидов М. А. Музично-виконавська майстерність. *Виконавська майстерність музикантів-інструменталістів* : зб. мат. Всеук. наук. конф. «Виконавська майстерність музикантів-інструменталістів: історія, теорія та методи формування». Київ : Вид. центр КНУКіМ, 2012. С. 36–38.
6. Ляшенко О. Д. Художньо-педагогічна інтерпретація музичного твору в професійній підготовці майбутніх вчителів музики: дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Київ, 2001. С. 211.
7. Мозгальова Н. Г. Адаптація до концертних виступів як загальномузична проблема. *Науковий часопис. Серія 14: Теорія і методика мистецької освіти*. Вип. 18 (23). Ч. I. Київ : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2015. С. 163–166.
8. Освітньо-професійна програма 025.00.03 «Інструментальне виконавство (фортепіано)» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за галуззю знань 02 «Культура і мистецтво» спеціальності 025 «Музичне мистецтво» / Київ ун-т ім. Б. Грінченка. Київ, 2021. 24 с.
9. Пляченко Т. М. Професійна діяльність керівника музично-інструментального колективу : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закладів. Київ : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2013. 112 с.
10. Тарапата-Більченко Л. Г. Філософія музики : навч. посіб. для студентів та магістрантів факультету мистецтв. Суми : СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2004. 76 с.
11. Третяк, О. П. Розвиток компетентності педагогічного партнерства. *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський зб. наук. праць молодих вчених Дрогобицького ДПУ імені Івана Франка*, 61 (3), 2023. с. 155-161.

12 Шрамко О. І. Основний музичний інструмент: алгоритми методики: навч.-метод. посіб. для студ. муз. факультетів вищих пед. закладів. Кривий Ріг: Видавничий дім, 2008. 219 с.

REFERENCES

1. Burska, O. P. (2005). *Metodychni osnovy rozvytku muzychno-vykonavskoho myslennia studentiv u protsesi fortepiannoi pidhotovky: avtoref. dys. ... kand. ped. nauk*: 13.00.02 [Methodical foundations of the development of musical and performing thinking of students in the process of piano training] Kyiv, 20 s. [in Ukrainian]

2. Volkova, N. P. (2006). *Profesiino-pedahohichna komunikatsiia: navchalnyi posibnyk. [Professional and pedagogical communication: study guide].* Kyiv: VTS «Akademiia», 256 s. [in Ukrainian]

3. Vorobkevich, T. P. (2001). *Metodyka vykladannia hry na fortepiano. [Methodology of teaching piano playing].* Lviv: Lohos, 223 s. [in Ukrainian]

4. Gryzoglazova, T. I. (2015). *Pedahohichni aspekty pidhotovky maibutnikh uchyteliv muzyky do publicznego vystupu u protsesi fortepiannoho navchannia [Pedagogical aspects of preparing future music teachers for public performance in the process of piano training].* Naukovyi chasopys. Seriia 14: Teoriia i metodyka mystetskoï osvity. Vyp. 18 (23). Ch. 1. Kyiv: NPU imeni M. P. Drahomanova, S. 178–182. [in Ukrainian]

5. Davydov, M. A. (2015). *Muzychno-vykonavska maistemnist. [Musical performance skill].* Vykonavska maistemnist muzykantiv-instrumentalistiv: zb. mat. Vseuk. nauk. konf. «Vykonavska maistemnist muzykantiv-instrumentalistiv: istoriia, teoriia ta metody formuvannia». Kyiv: Vyd. tsentr KNUKiM, S. 36–38. [in Ukrainian]

6. Liashenko, O. D. (2001). *Khudozhno-pedahohichna interpretatsiia muzychnoho tvoriv v profesiinii pidhotovtsi maibutnikh vchyteliv muzyky: [Artistic and pedagogical interpretation of a musical work in the professional training of future music teachers] dys. kand. ped. nauk: 13.00.02.* Kyiv S. 211. [in Ukrainian]

7. Mozgalova, N. G. (2015). *Adaptatsiia do kontsertnykh vystupiv yak zahalnomuzychna problema. [Adaptation to concert performances as a general musical problem].* Naukovyi chasopys. Seriia 14: Teoriia i metodyka mystetskoï osvity. Vyp. 18 (23). Ch. 1. Kyiv: NPU imeni M. P. Drahomanova, S. 163–166. [in Ukrainian]

8. *Osvitno-profesiina prohrama 025.00.03 «Instrumentalne vykonavstvo (forte-piano)».* (2021). [Educational and professional program 025.00.03 "Instrumental performance (piano)"] pershoho (bakalavrskoho) rivnia vyshchoi osvity za haluzziu znan 02 «Kultura i mystetstvo» spetsialnosti 025 «Muzychne mystetstvo» / Kyiv. un-t im. B. Hrinchenka. Kyiv, 24 s. [in Ukrainian]

9. Plyachenko, T. M. (2013). *Profesiina dialnist kerivnyka muzychno-instrumentalnoho kolektyvu [Professional activity of the head of the musical-instrumental team]: navch. posib. dla*

stud vyshch. navch. zakladiv. Kyiv: Kyiv. un-t im. B. Hrinchenka, 112 s. [in Ukrainian]

10. Tarapata-Bilchenko, L. G. (2004). *Filosofii muzyky. [Philosophy of music]: navch. posib. dla studentiv ta mahistrantiv fakultetu mystetstv. Sumy: SumDPU im. A. S. Makarenka, 76 s. [in Ukrainian]*

11. Tretyak, O. P. (2023). *Rozvytok kompetentnosti pedahohichnoho partnerstva. [Development of pedagogical partnership competence]. Aktualni pytannia humanitarnykh nauk: mizhvuzivskyi zb. nauk. prats molodykh vchenykh Drohobyskoho DPU imeni Ivana Franka, 61 (3), S. 155-161. [in Ukrainian]*

12. Shramko, O. I. (2008). *Osnovnyi muzychnyi instrument. [The main musical instrument]: alhorytmy metodyky: navch.-metod. posib. dla stud. muz. fakultetiv vyshcheykh ped. zakladiv. Kryvyi Rih: Vydavnychyi dim, 219 s. [in Ukrainian]*

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

ЛЯШЕНКО Ольга Дмитрівна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри інструментально-виконавської майстерності Інституту мистецтв і хореографії Київського столичного університету імені Бориса Грінченка.

Наукові інтереси: професійна підготовка інструменталістів-виконавців в умовах університетської освіти; методика викладання інструментально-виконавських дисциплін у вищій школі.

ГАРКУША Людмила Іванівна – старший викладач кафедри інструментально-виконавської майстерності Інституту мистецтв і хореографії Київського столичного університету імені Бориса Грінченка.

Наукові інтереси: професійна підготовка інструменталістів-виконавців в умовах університетської освіти; методика викладання інструментально-виконавських дисциплін у вищій школі.

INFORMATION ABOUT THE AUTHORS

LIASHENKO Olha Dmytrivna – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Instrumental and Performance Skills of the Art Institute and Choreography, named after Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University.

Scientific interests: professional training of instrumentalists-performers in the context of university education; methods of teaching instrumental and performing disciplines in higher education.

HARKUSHA Liudmyla Ivanivna – is a Senior Lecturer at the Department of Instrumental and Performance Skills of the Art Institute and Choreography, named after Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University.

Scientific interests: professional training of instrumentalists-performers in the context of university education; methods of teaching instrumental and performing disciplines in higher education.

Стаття надійшла до редакції 11.05.2024 р.

УДК 378.147:316.6(045)

DOI: 10.36550/2415-7988-2024-1-214-244-249

ЛЯШЕНКО Ростислав Олександрович –

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки та спеціальної освіти
Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3554-8861>
e-mail: r.ljashenko@gmail.com

БАБЕНКО Тетяна Василівна –

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки та спеціальної освіти
Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5085-2779>
e-mail: babenkot80@gmail.com